

לסיכום: למסקנת הגמרא, האות י' שבכתוב "אין כסף" היא המלמדת שהנערה מתקדשת בכסף, הניתן לאביה.

ובמהלך הסוגיא הובאו דברי רב הונא אמר רב: מנין שמעשה הבת לאב? שנאמר [שמות כא]: "וכי ימכור איש את בתו לאמה". כשם שמעשה האמה לאדון, כך מעשה הבת לאב.

ועתה הגמרא מבררת מדוע הוצרך הכתוב ללמד שמעשה הבת וקידושיה שייכים לאב, ואין לומדים זה מזה:

ומפרשינן: **ואיצטריך**, הכתוב הוצרך **למכתב** שכסף קידושיה שייך **לאביה**.

ואף **איצטריך למכתב** ששכר **מעשה ידיה** שייך **לאביה**.

משום **דאי כתב רחמנא** רק שכסף קידושיה שייך **לאביה**, הוה **אמינא**, הייתי אומר שרק את כסף קידושי הבת הכתוב זיכה לאב, **משום דלא טרחא בהו** [שאותו כסף לא מגיע לבת כיון שלא טרחא בו].

אבל שכר **מעשה ידיה**, **דקא טרחא בהו**, **אימא ידיה הו**. מעשה ידיה שהיא טורחת בהם, הייתי אומר שהשכר שלה.

לפיכך הוצרך הכתוב להשמיענו שמעשה ידיה שייכים לאביה.

ואי אשמעינן, אילו השמיענו הכתוב רק **שמעשה ידיה** שייכים לאביה, הייתי אומר שטעם הכתוב שזיכה אותם לאב, הוא משום **דקא מיתזנא מיניה**, שהבת ניזונת מממון אביה, ודעת האב הזן את בתו לכסות את הוצאותיו על ידי שיזכה בשכר מעשה ידיה, שזהו ממון שכיח.⁽⁶⁴⁾

אבל, זכות ממון קידושיה, **דמעלמא קאתי לה**, שמזדמנים לה באופן חד פעמי, אין דעתו של האב עליהם, **ואימא ידיה הו**, הייתי אומר שהם

ולפיכך, **כי איצטריך קרא**, כל אשר הוצרך הכתוב, הוא ללמד שאף **זרע פסול** מונע את בת הכהן מלאכול בתרומה.⁽⁶³⁾

על כל פנים, למדנו מדברי הברייתא שדורשים שהאות י' במילה "אין" מיותרת, וחכמים דורשים אותה בפני עצמה. ולכן, אף רב דרש את האות י' שבפסוק "אין כסף" ללמד שהנערה מתקדשת בכסף, והכסף שייך לאביה.

והוינן בה: **ותנא גופיה – מנליה דדריש הכי!**

התנא עצמו שדרש "זרע אין לה" – עיין לה, מנין הוא למד שהאות י' שבמילה "אין" היא מיותרת, ואפשר ללמוד מהיתור שלה דרשה?

אמרי, אמרו חכמים לבאר:

הרי **כתיב** [במדבר כב] **"מאן בלעם** הלוך עמנו".

והמילה "מאן" משמעותה "אין", שאין בדעתו של בלעם ללכת עמו.

וכמו כן כתיב [דברים כה] **"מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל"**. וגם כאן משמעות המילה "מאן", היא "אין", שאין בדעתו של יבמי להקים לאחיו שם בישראל.

דלא כתיב בהו, בפסוקים הללו אות יו"ד במילה "מאן", וכאילו אמר הכתוב "אין" בלי להשתמש באות יו"ד.

ומוכח שלשון הכתוב "אין", יכולה להאמר "אן", בלא יו"ד.

ואילו **הכא** [בפסוקים "אין כסף", וכן "זרע אין לו"] **כתיב ביה אות יו"ד**.

ומדוע הוסיף הכתוב כאן אות י'?

אלא, **שמע מינה**, **לדרשא הוא דאתא**. למד מכאן שהאות י' באה ללמדנו דרשה.

לאב [כמבואר בכתובות מג א], ומכאן מוכח שאין מעשה ידי הבת באים עבור מזונותיה [שהרי גם כשאינה ניזונת משלו, מעשה ידיה שלו].

וותרצו התוספות [בגיטין מז ב]: אמנם אין האב חייב לזון את בתו, אך בדרך כלל האב רגיל לזון את בתו, ולכן התורה זיכתה אותו במעשה ידיה. [ועיין רמב"ן וריטב"א].

63. אף על פי שזרע זרעה נלמד מפסוק אחר, בכל זאת הברייתא מוכיחה זאת מ"אין לו", מפני שלא יתכן למעט זרע פסול בזרעה ממש אלא בזרע זרעה [כנ"ל הערה 61 בשם תוספות], וממילא מובן שזרע זרעה הוא כזרעה. עצמות יוסף.

64. קשה: הרי בכוחו של האב שלא לזון את בתו. וכשאינו זן את בתו, אזי היא מתפרנסת ממעשה ידיה, והיתרה שייכת

שלה. (65)

לפיכך **צריכא**, הוצרך הכתוב לומר בין בקידושין ובין במעשה ידי הבת שהם שייכים לאב.

ובמהלך הסוגיא הובאו דברי הברייתא: "ויצאה חנם" – אלו ימי בגרות. "אין כסף" – אלו ימי נערות [ומכאן שהאמה יוצאת בסימני נערות].

גופא, עתה באה הגמרא לדון בגוף דברי הברייתא, ששנינו בה "ויצאה חנם", **אלו ימי בגרות**, "אין כסף", **אלו ימי נערות**.

והוינן בה:

ולכתוב [יכתוב] **רחמנא** שהאמה יוצאת בימי הנערות בלבד.

וכיון שהיא יצאה מן האדון כבר בימי הנערות, הרי **לא בעי**, אין צורך להוציאה מרשותו שנית בימי הבגרות!

אמר רבה תירוץ: אילו היה נאמר בתורה בפירוש שהאמה יוצאת בימי הנערות, אכן לא היה צורך לומר שהיא יוצאת בימי הבגרות.

אבל מאחר שלא נאמר בפירוש שהאמה יוצאת בימי הנערות [אלא שאנו למדים זאת מתוך שאין לנו דבר אחר לתלות בו את יציאת האמה], לפיכך הוצרך הכתוב לכתוב מקרא יתר.

ובא הכתוב הזה, "ויצאה חנם", **ולמד על זה**, על הכתוב "אין כסף", שהיציאה היא בימי הנערות.

שהרי אילו נאמר רק "ויצאה אין כסף", הייתי אומר שהיציאה היא בזמן הבגרות. אבל כיון שכבר נאמר "ויצאה חנם" [שאלו ימי הבגרות], בהכרח, ש"אין כסף" בא ללמד שהיציאה היא כבר מזמן הנערות.

ורבה מוכיח את דבריו, שהתורה כותבת מקרא מיותר כדי ללמד על חברו (66) –

מידי דהוה אתושב ושכיר. כשם שמצאנו כיוצא בזה לענין "תושב" ו"שכיר" האמורים בתורה בענין אכילת תרומה –

נאמר בספר ויקרא [כב ו]: "תושב כהן ושכיר – לא יאכל קדש". דהיינו תרומה. (67)

ומבואר בברייתא מי הם "תושב" ו"שכיר" המוזכרים כאן:

דתניא: "תושב כהן" שאמר הכתוב שאינו אוכל בתרומה – זה עבד עברי נרצע, הקנוי לרבו הכהן **קנין עולם**, עד היובל. והשמיענו הכתוב, שאף על פי שעבד כנעני של כהן אוכל בתרומה, (68) עבד עברי הנרצע לאדונו הכהן אינו אוכל בתרומה, היות ואינו קנוי לאדון קנין הגוף, שמתירו לאכול בתרומה, כעבד כנעני.

"שכיר" – זה עבד עברי הקנוי לרבו הכהן **קנין שש שנים**, שעדיין לא עברו שש שנים מקנייתו [והוא עומד לצאת מרשות רבו כעבור שש שנים].

ודנה הברייתא:

הרי יש לשאול: מדוע שלא **יאמר** הכתוב אלא "תושב" [עבד עברי נרצע] בלבד, שאינו אוכל בתרומה מחמת אדונו הכהן, ולא **יאמר** הכתוב שגם **שכיר** [הקנוי לכהן לשש שנים] אינו אוכל בתרומה.

ואני אומר זאת מדעתי, גם בלי גילוי הכתוב:

הואיל ואמרה תורה שעבד נרצע **הקנוי קנין עולם אינו אוכל בתרומה** –

קנוי קנין שש שנים, לא כל שכן שאינו אוכל?!

שהרי אם תאמר שאפילו עבד עברי נרצע, הקנוי קנין עולם, אין גופו קנוי, ואינו אוכל בתרומה, קל וחומר שעבד עברי הקנוי לשש שנים בלבד אין גופו קנוי לאדונו הכהן, ואינו אוכל בתרומה!

ולמד על זה, ולא אמר מפורש "ויצאה בנערות"?

הלכך, רבה מוכיח שמצאנו ברייתא שדורשת את הכתובים בדרך זו. והברייתא לא מתחשבת בקושיא הזאת. ומכאן מוכח שאין מתחשבים בקושיא זו.

וכן נראה מפירוש רש"י בהמשך הגמרא בסוף ד"ה דכי נמי.

67. סנהדרין פג א.

68. שנאמר בענין תרומה [ויקרא כב יא]: "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו".

65. כך פירש רש"י. והרשב"א תמה על פירוש זה, שאין משמעות לשון הגמרא לכך.

ופירש הרשב"א: מעשה ידיה באים מכח המזונות שהיא אוכלת, וככל שהיא אוכלת יותר, הרי היא בריאה יותר ויכולה לעשות יותר. ולכן, מאחר שהאב זן אותה, מעשה ידיה שלו. אבל קידושין באים מעלמא, ואינם מושפעים ממזונותיה.

66. הטעם שרבה הוצרך להביא הוכחה על כך, כנראה זה מפני שיש להקשות: מדוע הפסוק טרח והאריך בדרך של "בא זה

דכי נמי, שהרי גם אילו **כתב רחמנא** בפירוש "תושב נרצע לא יאכל תרומה", ואז הייתי יודע בקל וחומר ששכיר הנמכר לשש לא יאכל, ובכל זאת, אילו **הדר כתב רחמנא אידך**, אילו היה הכתוב חוזר ואומר שגם שכיר הנמכר לשש לא יאכל, לא היה קשה לנו מדוע הוצרך הכתוב לחזור ולומר ששכיר אינו אוכל בתרומה, על אף שהוא דבר הנלמד מעצמו בקל וחומר –

כי הוה דין "שכיר" שאינו אוכל בתרומה, **מילתא דאתיא בקל וחומר**, היה השכיר דבר הנלמד בקל וחומר מהנרצע.

ומילתא דאתיא [דבר הנלמד] **בקל וחומר** – **טרח וכתב לה קרא בפירוש**.

ולפיכך, עכשיו שנאמר "תושב ושכיר", ולא פירש הכתוב מי הם, יש לומר, שבא זה ולימד על זה.⁽⁷⁰⁾

אלא הכא, באמה העבריה הרי – **חד גופא הוא!**

הפסוק "ויצאה חנם אין כסף", מדבר בגוף אחד, באמה העבריה, והרי **כי נפקא לה בנערות – בגרות, מאי בעיא גביה?**

מאחר שהאמה יוצאת מן האדון בנערות, אם כן, כיצד יתכן שתהא האמה אצל האדון בזמן הבגרות? [שהרי לא יתכן שהיא תצא מרשותו בבגרות, מאחר שהיא כבר איננה אמה].

ולכן, היה ראוי לכתוב בפסוק בפירוש "ויצאה בימי נערות", ואז לא היה הכתוב צריך לרבות את ימי הבגרות, שאינה יוצאת בהם כלל!⁽⁷¹⁾

ומטעם זה אביי חולק על תירוצו של רבה. וחוזרת הקושיא דלעיל: מאחר שהאמה כבר יצאה בנערות, מדוע אמר הכתוב שהיא יוצאת בבגרות?

יש לתרץ: אילו היה הכתוב אומר **כן** [שהיה מזכיר רק תושב ולא שכיר], הייתי אומר כי "תושב" – זה עבד הקנוי קנין שש שנים. ורק הוא, שאין גופו קנוי, אינו אוכל בתרומה.

אבל, הנרצע שהוא קנוי קנין עולם, אף גופו קנוי לכהן, ולכן הוא כן **אוכל** בתרומה, כדרך שעבד כנעני אוכל.

לכן אמרה התורה "תושב ושכיר".

ובא "שכיר", שהוא עבד הקנוי לשש שנים, **והלימד על "תושב"**, שהוא אינו עבד הקנוי לשש שנים [כי הקנוי לשש הוא ה"שכיר" שכבר הוזכר בפסוק]. אלא הוא עבד עברי נרצע, שאף על פי שהוא קנוי קנין עולם, בכל זאת הוא אינו אוכל בתרומה.

עד כאן דברי הברייתא.

ומדברי הברייתא, הוכיח רבה, שהתורה כותבת מקרא מיותר כדי ללמד על חבירו. שנכתב "שכיר" רק כדי לגלות מהו "תושב".

ומעתה יש לפרש אף את הפסוק "ויצאה חנם אין כסף" בדרך זו, ש"חנם" מלמד על "אין כסף", שמדובר בימי נערות.

אמר ליה אביו לרבה, יש לדחות את ראייתך, ולומר שאין לדרוש את הפסוק בדרך של "בא זה, ולימד על זה":

שהרי **מי דמי**, וכי הלימוד של הברייתא דומה לדבריך [בענין הפסוק "ויצאה חנם אין כסף"]?⁽⁶⁹⁾

הרי **התם**, "תושב" ו"שכיר" – **תרי גופי נינהו**. שני אנשים חלוקים הם, ושניהם אסורים לאכול בתרומה. ולכן אין קושי בדבר לומר שבא זה ולימד על זה.

69. אביי בא לדחות את דברי רבה:

כי הוקשה לרבה: מדוע התורה לא אמרה בפירוש "ויצאה בימי נערות"? [וכנ"ל בהערה 66]. ורבה הוכיח מהברייתא שאין מתחשבים בקושיא זו, ודורשים את הפסוק בדרך של "בא זה ולימד על זה".

ואביי דוחה את הראיה, וסובר שאין דורשים את הכתוב בדרך של "בא זה ולימד על זה" בכל מקום שיש להקשות מדוע לא נאמר בתורה בפירוש כך.

ובענין "שכיר ותושב" אין להקשות מדוע התורה לא כתבה כך בפירוש, וכפי שיתבאר בגמרא מיד. ומטעם זה הברייתא דרשה את "שכיר ותושב" בדרך של "בא זה ולימד על זה".

70. כלומר, בכך שהכתוב דיבר בדרך של "בא זה ולימד על זה", אין הדבר גורם להאריך יותר מאילו היה נאמר בפירוש "קנוי קנין שש לא יאכל בר", מפני שגם אילו נאמר בפירוש קנין שש, בכל זאת התורה היתה טורחת וכותבת אף את הנרצע. נמצא שהכתוב לא האריך בכך שדיבר בדרך של "בא זה ולימד על זה".

71. תמצית טענת אביי: אי אפשר לדרוש את הכתוב בדרך של "בא זה ולימד על זה" במקום שאין הדבר אמת. ולכן, בענין "ויצאה חנם אין כסף", אי אפשר לדרוש את

אלא, אמר אביי, תירוץ אחר:

לא נצרכה, לא הוצרכה המילה "חנם", המרבה את היציאה בימי הבגרות, אלא לבגר דאילונית. (72) לומר, שהאילונית אשר היא אינה מביאה לעולם סימני נערות, הרי היא יוצאת בסימני בגרות.

ואילו לא הזכיר הכתוב אלא את ימי הנערות, אזי סלקא דעתך אמינא, שרק בנערות תיפוק, ואילו בבגרות לא תיפוק! היה עולה על דעתך לומר שהאמה יוצאת בסימני נערות בלבד, ולא בסימני בגרות, ולכן לא תצא האילונית בסימני בגרות.

לכן, קא משמע לן, השמיענו הכתוב שהבגרות מוציאה את האילונית מרשות האדון. (73)

אך מר בר רב אשי דוחה את תירוץ של אביי:

מתקיף לה מר בר רב אשי: וכי היה אפשר לחשוב שאין האילונית יוצאת בבגרות עד שהוצרך הכתוב לומר זאת?!

וכי דבר זה, שהאילונית תצא בסימני בגרות, לאו קל וחומר הוא?

ומה סימנין, שאין מוציאין מרשות האב [שהרי מעשה ידי הנערה ממשיך להיות שייך לאביה גם משהביאה סימני נערות, כמבואר בגמרא לעיל], ובכל זאת הם מוציאין מרשות האדון.

בגרות, שמוציאה מרשות האב, וכי אינו דין שמוציאה מרשות אדון?!

ואילו היה נאמר בתורה שהאמה יוצאת בנערות, הייתי מבין מעצמי שאף בבגרות היא יוצאת [מקל וחומר], ולמה הוצרך הכתוב להזכיר את היציאה בימי הבגרות? (74)

אלא, אמר מר בר רב אשי תירוץ אחר:

המילה "חנם", המרבה את ימי הבגרות, לא נצרכה אלא לעיקר זבינא דאילונית. ללמד על עצם מכירת האילונית, ולומר שאדם יכול למכור את בתו האילונית לאמה, כשהיא קטנה.

שאלו לא נאמר בתורה שהבגרות מוציאה מרשות האדון, סלקא דעתך אמינא, אזי היה עולה בדעתך לומר כך:

לפני שניכר על האשה שהיא איילונית, הרי היא קטנה, שהרי עדיין לא הביאה שתי שערות. ומשעה שניכר בה שהיא איילונית, מיד היא נעשית בוגרת. ואין בה ימי נערות כלל [רמב"ם אישות ב ג על פי יבמות פ א].

[ונחלקו אמוראים בגמרא ביבמות שם, באשה שהביאה סימני איילונית, האם היא נעשית גדולה רק מכאן ולהבא, או גם למפרע, דהיינו שהתברר עתה שמגיל י"ב ויום אחד היא היתה גדולה [רמ"א אהע"ז קנה יב] או מגיל י"ב ומחצה. [רמב"ם רשב"א וריטב"א בסוגייתנו].

והרמ"א פסק [שם] שנעשית גדולה למפרע מגיל י"ב ויום אחד].

73. בהערה הקודמת התבאר שאין האילונית ניכרת אלא מגיל עשרים והלאה. ואם כן בהכרח מדובר כאן באמה שנמכרה בתוך שש שנים לפני גיל עשרים, כגון כשהיתה בת שש עשרה, ועדיין היא קטנה, מפני שלא הביאה שתי שערות. והפסוק מלמד שהיא יוצאת לפני שעברו עליה שש שנים, כשנעשתה בת עשרים. הראשונים בשם הראב"ד.

והקשה הראב"ד: הרי יש אמורא שסובר שמשביאה סימני אילונית היא נעשית גדולה למפרע, ואם כן אין מכירתה מכירה. [ראה לעיל בהערה הקודמת]!

ותירץ: אינה נעשית גדולה למפרע ממש, אלא רק משעה שהביאה אחד מארבעה סימני אילונית. ועיי"ש.

74. להלן הגמרא מקשה: הרי אמרנו לעיל: "מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא" [דבר שאפשר ללמוד אותו

הכתוב בדרך של "בא זה ולימד על זה", מאחר שהיה ראוי לכתוב בפירוש "ויצאה בימי נערות", כיון שאין בכלל יציאה בבגרות.

מה שאין כן בענין "שכיר ותושב", אפשר לדרוש את הכתוב בדרך של "בא זה ולימד על זה", הואיל הדין אמת בשניהם, כי גם אילו היה נאמר בפירוש "קנוי לשש", בכל זאת התורה היתה טורחת וכותבת גם את הקנוי קנין עולם [כי "מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא"].

ונמצא, שלדעת אביי אין לדרוש את הפסוק "ויצאה חנם אין כסף" בדרך של "בא זה ולימד על זה". ולכן, חוזרת קושית הגמרא לעיל: מאחר שנאמר בתורה "נערות", מדוע נאמרה גם בגרות?

72. אשה שאינה ראויה ללדת מטבע ברייתה, ונקראת כך על שם שהיא כאילו זכר [שאינה יולדת]. כתובות יא א.

האילונית אינה מביאה שתי שערות, שהם סימני נערות. אשה שעברו רוב שנותיה [שהם 35 שנה ויום אחד] ולא הביאה סימני נערות, בידוע שהיא איילונית [רמב"ם אישות ב ג]. על פי הגמרא במסכת נדה מזו ב ועוד. ועיין בית יוסף חו"מ רלה].

גם לפני שעברו רוב שנותיה, אפשר לדעת שהיא אילונית על ידי ארבעה סימנים [עיין יבמות פ ב, ורמב"ם שם]. ומכל מקום, אין האשה נחשבת לאילונית מכח הסימנים הללו לבדם, אלא אם כן לא הביאה שתי שערות עד שתהיה בת עשרים [לא בת עשרים ממש, אלא קרוב לעשרים. עיין רמב"ם וראב"ד אישות ב ד, וטוש"ע אבן העזר קנה יב].

הדברים אמורים רק היכן שאי אפשר לתרץ תירוץ אחר, טוב יותר.

אבל היכא דאיכא לשנויי – משנינן. במקום שאפשר לתרץ תירוץ טוב יותר, ואין צורך לומר שהכתוב השמיענו דבר שיכולנו להבין מעצמנו בקל וחומר, ראוי לתרצו.

ולכן, מר בר רב אשי שיכל לתרץ את הפסוק כדבריו, לא קיבל את דברי אביי.

עד כאן הגמרא דנה בדברי רב, שאמר קידושי כסף נלמדים מהפסוק "אין כסף" [למסקנא: מהאות י' במילה "אין"].

[ובדרך אגב הגמרא ביארה את הברייתא "ויצאה חנם – אלו סימני בגרות", מאחר שהברייתא הובאה תוך כדי המשא ומתן בדברי רב].

ועתה הגמרא מביאה מקור אחר לקידושי כסף:

ואמרינן: **ותנא – מיייתי לה מהכא.** יש תנא, שלמד קידושי כסף מהדרשה של הפסוק האמור בפרשת גירושין –

דתניא: נאמר בתורה [דברים כד א]: **כי יקח איש אשה, ובעלה. והיה אם לא תמצא חן בעיניו, כי מצא בה ערות דבר, וכתב לה ספר כריתות,** [גט], ושילחה מביתו.

ולא ביאר הכתוב באיזו דרך "לקח" האיש את האשה לו לאשה.

ומבאר התנא: **אין לשון "קחה", אלא בכסף.**

וכן הוא [הכתוב] אומר [בראשית כג]: נתתי כסף השדה – "קח" ממני!

שמה תאמר, מדוע הוצרכנו ללמוד מ"כי יקח איש

רק קטנה, **דאתיא**, המביאה **סימני נערות** – **הוי זבינא.** מכירתה לאמה היא מכירה, היות ואפשר לקיים בה דין יציאה בסימני נערות.

אבל איילונית, **דלא אתיא**, שאינה מביאה **סימני נערות** – **לא הוי זבינה זבינא.** אין מכירתה מכירה, מפני שאי אפשר לקיים בה דין יציאה בסימני נערות שהוזכרה בתורה. (75), (76).

קא משמע לן, לפיכך השמיענו הכתוב **"ויצאה חנם"**, שיוצאת האיילונית בסימני בגרות, ומכאן אנו יודעים שאף איילונית נמכרת לאמה, לפי שאמרה תורה שהיא יוצאת בסימני בגרות.

והגמרא חוזרת לדון בהתקפת מר בר רב אשי, אשר תמה על דברי אביי, שהמילה "חנם" נצרכה ליציאת האיילונית בבגרות:

ותמה: וכי לאו קל וחומר הוא שהאיילונית יוצאת בבגרות?

ומה סימנין, שאין מוציאין מרשות אב, מוציאין מרשות אדון. בגרות, שמוציאה מרשות אב, וכי אינו דין שתוציא מרשות אדון?!

ותמהינן על התקפת מר בר רב אשי:

ולמר בר רב אשי, דאמר "ולאו קל וחומר הוא", הרי קשה:

הא אמרינן לעיל: מילתא דאתיא, דבר הנלמד בקל וחומר – טרח וכתב לה קרא!

ואם כן, מדוע הוקשה לו, למה השמיענו הכתוב שהאיילונית יוצאת בבגרות והרי זה קל וחומר מיציאה בנערות?

ומתריצין: מה שאמרנו שדבר הנלמד מקל וחומר טרח וכתב לה קרא, **הני מילי, היכא דליכא לשנויי.**

76. הקשו תוספות: הרי אין אפשרות לדעת שהאשה איילונית אלא משהגיעה לגיל 20 או 35 [כנ"ל הערה 72], שאז היא נעשית בוגרת, ואם כן איך הייתי יכול לומר שמכירת האיילונית בעודה קטנה אינה מכירה? הרי לא ניכר בה עדיין שהיא איילונית. וודאי מכירתה מכירה!

ותירצו: הייתי אומר שמשחתברר שהיא איילונית, מכירתה תתבטל למפרע, והאדון צריך להחזיר את דמי מעשה ידיה, והאב יחזיר את הדמים שקיבל עבורה מן האדון.

מקל וחומר, בכל זאת התורה טורחת וכותבת אותו בפירוש! 75. בפשטות היינו מפני שלא מצאנו שהתורה חידשה לאב כח למכור את בתו. אלא במקום שאפשר לקיים בו את כל דיני אמה העבריה האמורים בתורה. והריטב"א [ד"ה אלא אמר אביי בתוך הדברים] הוסיף טעם לדבר: מפני שלא התחדש לאב כח למכור את בתו, אלא כשיכולה לצאת בנערותה, אבל איילונית שאינה יכולה לצאת בסימני נערות, ומכירתה נמשכת זמן רב, אין מכירתה מכירה. [ועיין בית לחם יהודה].

אשה", שהאשה מתקדשת בכסף? (76*)

והלא, דין הוא! יכולנו ללמוד זאת מעצמנו, בקל וחומר:

ומה אמה עבריה, שאינה נקנית לאדון בביאה, (77) בכל זאת נקנית היא לו בכסף. (78)

זו, אשת איש, שקל לקנותה, שהרי היא כן נקנית לבעלה בביאה, וכי אינו דין שתקנה לו אף בכסף? (79)

תשובתך: יבמה תוכיח, שאין ללמוד קידושי כסף מקידושי ביאה:

שהרי יבמה נקנית ליבם בביאה, ואף על פי כן אינה נקנית ליבם בכסף. (80)

וכמו כן נאמר אף באשת איש, שעל אף שהיא נקנית בביאה, בכל זאת אין היא נקנית בכסף!

ושמא תאמר:

מה ליבמה, שאין היא נקנית בכסף למרות שהיא נקנית בביאה — משום שיש קנין הקונה באמה ואינו קונה ביבמה, שכן אין היבמה נקנית בשטר, ולכן היא קלה יותר מן האמה בענין זה. (80*)

תאמר בזו, באשת איש, שיש לה להיקנות בכסף,

מקל וחומר — שהרי היא נקנית גם בשטר! ולפיכך היא נקנית אף בכסף. (81)

תשובתך:

תלמוד לומר: "כי יקח איש אשה". ואין קיחה אלא בכסף.

ומכאן שהאשה מתקדשת בכסף.

ומיד הגמרא תמהה: הרי למסקנת התנא, אפשר ללמוד כסף קידושין בקל וחומר מאמה העבריה. ואם כן קשה:

הא — למה לי קרא! מדוע הוצרך הפסוק "כי יקח"?

הא אתיא לה, הרי כבר למדנו זאת מקל וחומר [אף בלא פסוק]!

אמר תירץ רב אשי: התנא הוצרך לפסוק הזה משום שיש לדחות את הקל וחומר:

דאיכא למימר, מעיקרא דדינא — פירכא!

שיש לומר, מעצם המקום שממנו נלמד הקל וחומר, מדין האמה העבריה, משם יש פירכא לקל וחומר.

[זאת, בניגוד לפירכא המובאת בברייתא: שהברייתא

מביאה, יבמה תוכיח שאין כסף קונה בה. וכדלהלן. עיין רמב"ן וריטב"א.

80. [להלן [יד א] הגמרא לומדת זאת מהכתוב [דברים כה]: "יבמה יבוא עליה, ולקחה לו לאשה ויבמה". המילה "ויבמה" משמעותה מלשון ביאה, ושנה הכתוב פעמיים ביאה, לומר לך שדוקא ביאה גומרת בה [משלימה את הזיקה שיש לה, ועושה אותה לאשתו הגמורה של היבם] ואין כסף ושטר גומרים בה. [רש"י כאן מביא דרשה זאת בקצרה].

80*. ומפני שהיא פחותה מן האמה בענין שטר, לפיכך היא פחותה אף לענין כסף, שאינו קונה בה. אבל אשה שלא מצאנו שהיא פחותה מאמה בענין שטר, שהרי אף שטר קונה בה, ואדרבה היא חמורה מאמה, שהרי היא נקנית אף בשטר, לפיכך אף כסף קונה בה מקל וחומר. [כך יש לפרש את הסוגיא לפי רש"י שכתב שהלימוד כאן הוא מקל וחומר. וכן דעת הרשב"א. ושלא כדברי הריטב"א עיי"ש היטב].

81. הריטב"א פירש את דחית הגמרא באופן אחר. [אך זהו לשיטתו שמפרש את הגמרא בדרך של "במה מצינו". אבל לדעת רש"י ושאר הראשונים המפרשים את הגמרא בדרך של קל וחומר, יש לפרש כמו שפירשנו [עיין היטב בריטב"א].

ולפיכך הוצרך הכתוב להשמיענו שמכירתה מכירה, ואין מחזירים את הדמים.

76*. כלומר, קושית הברייתא היא על דבריה, מדוע הוצרכנו ללמוד זאת מפסוק, ולא למדנו זאת בקל וחומר [אבל אין הקושיא על הפסוק עצמו, שהוא בא ללמד דבר אחר. כדלהלן ה ב, [וכן פי' עצמות יוסף בפי' ראשון, עיין שם].

77. אם מסרה אביה לביאה לשם שפחה, אין היא נעשית שפחה בכך. רש"י.

78. שנאמר [ויקרא כה] בענין עבד: "מכסף מקנתו". [ולהלן הגמרא לומדת את דין השפחה מדין העבד בהיקש]. רש"י.

79. הראשונים תמהים: מה שאמה אינה נקנית בביאה, אין זה משום שיש חסרון בקנין ביאה, אלא מפני שאין קנין האמה לשם אישות אלא לשם שפחות. ואין לביאה שום קשר לשפחות אלא לאישות בלבד! ואם כן, איך הגמרא לומדת מכאן קל וחומר לכסף?

ותירץ הרשב"א: אכן התנא יכל לדחות בטענה זו את הקל וחומר, אלא שהוא העדיף לדחות את הקל וחומר בטענה חזקה יותר, שאפילו אם נאמר [מסברא] שאפשר לעשות קל וחומר

ב. התנא למד זאת מהפסוק "כי יקח איש אשה".
ועתה הגמרא מבארת מדוע הוצרך הכתוב לומר את
שני המקראות "ויצאה חנם", ו"כי יקח"⁽⁸⁴⁾ –
ו**איצטריך למיכתב**, והוצרך לכתוב "ויצאה חנם",
ו**איצטריך למיכתב** גם "כי יקח איש" –

משום דאי כתב רחמנא רק "כי יקח" [שאינן 'קייחה'
אלא בכסף, וכדלעיל], הוה אמינא, שהקידושין
דיהב לה בעל – דידה הוו. הייתי אומר שקידושין
שהבעל נתן לנערה, הרי הם שייכים לה עצמה ולא
לאביה.

לכן כתב רחמנא "ויצאה חנם אין כסף", ללמד
שהכסף שייך לאביה.

וכמו שאמרנו: אין כסף לאדון זה, אבל יש כסף
לאדון אחר.

וכשם שכאשר האמה יוצאת בכסף, הכסף שייך
לאדון שממנו היא יצאה, כך כאשר הבת יוצאת
מרשות אביה בקידושי כסף, הכסף שייך לאב, שממנו
היא יצאה.

ואי כתב רחמנא רק "ויצאה חנם" – הוה אמינא:
היכא דיהבה איהי לדידיה, וקדשתו, הייתי אומר
היכן שהאשה נתנה כסף לבעל וקדשתו ואמרה לו
"התקדש לי"⁽⁸⁵⁾, הוה קידושי, הרי אלו קידושין, כי
מאחר שלמדנו [בפסוק "אין כסף"] שכסף עושה
קידושין, הייתי אומר שאין לחלק בין כסף שהבעל
נותן, לכסף שהאשה נקנית.⁽⁸⁶⁾

ניסתה לפרוך את הקל וחומר, על ידי לימוד מיבמה,
דהיינו ממקום אחר, ולא מעצם המקום שממנו נלמד
הקל וחומר] –

שהרי מהיכא קא מיייתית לה? מהיכן למדת קל
וחומר לקידושי כסף?

הרי למדת זאת מאמה העבריה!

[מה אמה העבריה שאינה נקנית בביאה בכל זאת
היא נקנית בכסף, אשה שנקנית בביאה, קל וחומר
שתיקנה בכסף!]

אך יש לפרוך את דבריך, ולומר:

מה לאמה העבריה, דין הוא שנקנית לאדון בכסף,
משום שכן היא יוצאה מרשות האדון בכסף,
שיכולה היא לפדות את עצמה בתוך שש שנים, אם
רצונה בכך, שנאמר בענין אמה העבריה "והפדה"
[שמות כא]. ומכאן למדו חכמים שבידה לפדות את
עצמה בכסף ולצאת.⁽⁸²⁾

הילכך, מאחר שהכסף חשוב בה לפדותה, חשוב הוא
בה אף לקנותה.⁽⁸³⁾

תאמר בזו, באשת איש, שאינה יוצאה בכסף, ואם
כן, לא חשוב בה הכסף לקנותה!

לכך הוצרך התנא לומר: תלמוד לומר: "כי יקח
איש" [שמכאן למדים את קידושי כסף].

נמצא שיש בידנו שני מקורות לדין קידושי כסף:

א. רב למד זאת מהפסוק "ויצאה חנם, אין כסף".

82. רש"י.

83. רש"י. [ועיין מהרש"א על תוספות ד"ה מעיקרא. והבאנוהו
בהסבר דברי התוספות שם].

84. [לכאורה הכתוב "כי יקח" אינו מיותר, אלא הוא סיפור
הדבר – "כי יקח איש אשה" וכו'. ונראה שהשאלה היא מדוע
הוצרכה גזירה שוה "קייחה" "קייחה" משדה עפרון]. ועיין עוד
בעצמות יוסף.

85. כך פירש רש"י. ותוספות הקשו על זה: לשון קידושין היא
לשון איסור, כפי שמבואר בגמרא לעיל [ב ב] ש"הרי את
מקודשת לי" היינו אסורה כהקדש. ואם כן, איך שייך לומר
לשון זו על הבעל? הרי הבעל שמתארס אינו נאסר בכך לשאר
הנשים!

ולכן פירשו תוספות שהאשה אומרת "הרי אני מקודשת
לך". [ועיין עצמות יוסף].

86. רש"י פירש שהאשה נותנת כסף לאיש. אבל תוספות הקשו
על זה: "שהרי אביה מקבל הקידושין". ודבריהם מבוארים על
פי דברי הריטב"א:

שהקשה: הרי קנין כסף נלמד מהדרשא "אין כסף לאדון זה
אבל יש כסף לאדון אחר" דהיינו לאב. והגמרא לעיל אומרת
שלומדים "יצאה דכוותה". [כלומר יציאת האשה מרשות האב
בקידושין דומה ליציאת האמה מרשות האדון]. וכשם שיציאת
האמה בכסף היא על ידי שנותנים כסף לאדון, כך קידושי כסף
הוא על ידי שנותנים את הכסף לאב שהוא אדוני הבת, [או
שנותנים את הכסף לבת, והאב זוכה ממנה]!

ומכח קושיא זו תוספות חולקים על רש"י [ומפרשים את
הגמרא שמדובר שהבעל נתן ואמרה היא. ועיין עצמות יוסף.
וקובץ שיעורים].

והריטב"א מיישב את דברי רש"י שהיה אפשר לדרוש את
הפסוק "אין כסף" – "אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון
אחר שהוא הבעל". עיי"ש בהרחבה. ועיין מאירי.

ומיד הגמרא תמהה: הרי למסקנת התנא, אפשר ללמוד שביאה קונה באשת איש בקל וחומר מיבמה.

ואם כן, למה לי קרא, למה יש צורך בכתוב "ובעלה"?

הא אתיא לה, הרי כבר למדנו זאת בקל וחומר [אף בלא פסוק]!

אמר רב אשי תירוץ: התנא הוצרך ללמוד זאת מפסוק, משום שיש לדחות את הקל וחומר:

דאיכא למימר, מעיקרא דדינא – פירכא!

שיש לומר, שמעצם המקום שממנו נלמד הקל וחומר, דהיינו מיבמה, משם יש פירכא לקל וחומר [בניגוד לפירכא המובאת בברייתא: שהברייתא ניסתה לפרוץ את הקל וחומר על ידי הוכחה מאמה העבריה, דהיינו ממקום אחר] –

שהרי מהיכא קא מיייתית לה? מהיכן למדת את הקל וחומר שאשת איש נקנית בביאה? – הרי למדת זאת מיבמה!

[מה יבמה שאינה נקנית בכסף, נקנית בביאה, אשת איש שנקנית בכסף, קל וחומר שתיקנה בביאה].

אך יש לפרוץ את דבריך, ולומר: מה ליבמה שנקנית בביאה, הרי זה משום שכן היא זקוקה ועומדת ליבום מחמת קידושי המת [ואינה רשאית להנשא לאיש זר], ואין הביאה נצרכת אלא כדי לחזק ולגמור את אותה זיקה שיש לה כלפי היבם. ולכן, ביאה קונה בה.

ואם כן, וכי תאמר שיש ללמוד מכאן שאף בזו, באשת איש, שאין היא זקוקה ועומדת מתחילה לשום אדם, שאף היא תיקנה בביאה?!

והלא יש לומר שביאה אינה יכולה להתחיל קנין מראשיתו [אלא רק לחזק ולגמור את זיקת היבמה ליבם]! (87)

ומכאן שאין ללמוד שביאה קונה באשת איש בקל וחומר מיבמה, ולכן סיים התנא ואמר: **תלמוד לומר: "ובעלה"** – הכתוב מלמד שהאשה נקנית בביאה.

ומביאה הגמרא את המשך דברי התנא דלעיל:

לפיכך כתב רחמנא "כי יקח", שמשמעותו היא, שהלקיחה תיעשה על ידי האיש.

ולא כתב בלשון "כי תקח", שממנו היה משתמע שגם האשה יכולה לקדש את בעלה.

והגמרא מביאה את המשך דברי התנא דלעיל, שדרש את הפסוק "כי יקח איש אשה ובעלה". ופירש התנא שאין 'קידה' אלא בכסף.

וממשיך התנא ומפרש את הפסוק:

"ובעלה" – מלמד שהאשה נקנית בביאה.

ומקשה התנא: מדוע הוצרך הכתוב ללמדנו שהאשה נקנית בביאה? והלא דין הוא, יכולנו ללמוד זאת מעצמנו, בקל וחומר:

ומה יבמה, שאף על פי שאין היא נקנית ליבם בכסף, בכל זאת היא נקנית בביאה –

זו, אשת איש, שנקנית לבעלה בכסף – וכי אינו דין שנקנית אף בביאה?!

אך התנא דוחה את הקל וחומר:

אמה העבריה תוכיח, שאין ללמוד שהביאה קונה בקל וחומר מכסף:

שהרי אמה העבריה נקנית בכסף, ואף על פי כן אין היא נקנית בביאה.

וכיוצא בזה נאמר באשת איש, כי על אף שהיא נקנית בכסף, בכל זאת היא אינה נקנית בביאה!

והתנא חוזר ומיישב את הקל וחומר:

מה לאמה העבריה, שאינה נקנית בביאה, הרי זה משום שאין קנינה לשום [לשם] אישות. ולכן אין טעם שביאה תעשה בה קנין.

תאמר בזו – באשת איש, שקנינה לשום אישות, שאף היא לא נקנית בביאה?!

[הרי אשת איש קנינה לשום אישות מה שאין כן האמה!]

ומסיים התנא ואומר: **תלמוד לומר: "ובעלה"** – הכתוב מלמד שהאשה נקנית בביאה.

שטר, שכח קניינו חזק, שהרי הוא מוציא את האשה מרשות בעלה [בגט], אינו דין שנאמר שהוא מכניס את האשה בקידושין?!⁽⁸⁸⁾

אך דוחה התנא את הקל וחומר:

מה לכסף, זה שהוא מכניס את האשה לרשות בעלה, הרי זה משום שכח קניינו של כסף חזק לענין דבר אחר, **שכן פודין בו בכסף הקדש ומעשר שני**, ובכך הם יוצאים לחולין.

תאמר בשטר, שאין כוחו גדול, שאין פודין בו הקדש⁽⁸⁹⁾ ומעשר שני!⁽⁹⁰⁾

דכתיב [ויקרא כז] בענין פדיון הקדש "ונתן הכסף — וקם לו"⁽⁹¹⁾. כאשר הפודה יתן את הכסף, אז יקום לו השדה להיות שלו.

עד כאן התנא דרש את הפסוק "כי יקח איש אשה ובעלה", כך:

"כי יקח" — מלמד שהאשה נקנית בכסף.

"ובעלה" — מלמד שהאשה נקנית בביאה.

ועתה שואל התנא: **ומנין שהאשה נקנית אף בשטר?**

ותחילה הוא רוצה ללמוד זאת מקל וחומר:

ודין [קל וחומר] הוא:

ומה כסף, שאין כח קניינו חזק, שהרי אין הוא מוציא את האשה מרשות בעלה [לקנות את עצמה],⁽⁸⁸⁾ ואף על פי כן, הרי הוא חשוב קנין להכניס את האשה לרשותו בקידושין.

88. כלומר, שאם האשה נתנה כסף לבעלה על מנת לפדות את עצמה ולצאת מרשותו, אינה יוצאת על ידי כך מרשותו.

88*. כלומר, שטר שיש בו כח להתיר את איסור אשת איש, בודאי שיהיה לו כח להכניס את האשה ולאסור אותה באיסור אשת איש. שהרי ודאי צריך כח רב יותר כדי להתיר את האסור מאשר לאסור את המותר. ריטב"א.

89. פירש רש"י דהיינו שכתב לגזבר שטר על מעות פדיון ההקדש. [כגון שבא לפדות את ההקדש במנה, ולא היה לו מנה, וכתב לגזבר בשטר — "חייב אני לך מנה"], ואין הקדשו פדוי בכך מפני שנאמר "ונתן הכסף וקם לו".

וקשה: לפי זה השטר הזה הוא ככסף, שהרי בא לפדות את ההקדש במנה [על ידי שמתחייב לכך בשטר], ואין זה קנין "שטר"! ואם כן, איך אפשר לומר שקנין כסף עדיף על קנין שטר בענין זה?

וכן הקשה הג"ר שמעון שקוף [סימן ה בתוך הדברים]. והנה הרשב"א חולק על רש"י וסובר שהגמרא מתכוונת לומר "תאמר בשטר שאין פודין בו הקדש" — שאם כתב בשטר "הקדש זה פדוי" ונתנו לגזבר אין שדהו פדויה. [וזה כעין שטר קידושין שכותב הרי את מקודשת לי].

והמקנה כתב שאין לפרש בדעת רש"י כנ"ל — שמדובר כאן בכגון שפודה את ההקדש על ידי התחייבות בשטר. שהרי רש"י עצמו סובר במסכת כתובות [קא ב] שאדם שכתב לחברו בשטר "חייב אני לך מנה" אינו יכול להתחייב בכך כלום! [ועיין תוספות וראשונים שם, ובמ"מ מכירה יא טו שחולקים על זה]. ולכן המקנה מפרש את דברי רש"י כך:

עצם הפדיון נעשה על ידי שכותב בשטר "הקדש זה פדוי" [כדעת הרשב"א]. אלא שעל ידי הפדיון הוא מתחייב במעות תמורת ההקדש. והרי זה כאדם הקונה שדה בשטר, ומתחייב לשלם תמורתה מעות. [עיין שם עוד].

אבל הרשב"א ורוב האחרונים הבינו את דברי רש"י כנ"ל

בתחילת ההערה.

[עיין עוד ברשב"א שהקשה על רש"י. ובקצות החושן קצ ו, ובחידושי רבי שמעון יהודא הכהן סימן ה. ועוד].

90. רש"י לא ביאר באיזה אופן היה שייך לומר במעשר שני שיקנה בשטר.

והנה לדעת הרשב"א והמקנה שפירשו ששטר של הקדש היינו "הקדש זה פדוי" [כנ"ל בהערה הקודמת] אם כן יש לבאר כיצא בזה בשטר של מעשר שני שכתוב בו "מעשר זה פדוי". אך בקצות החושן [קצ ו] תמה על כך. שהרי אין קנין שטר שייך אלא בקרקעות ולא במטלטלין. ומעשר שני הוא בפירות תלושין [ולא במחובר שהוא כקרקע] והרי זה מטלטלין!

אמנם, לפי הבנת רוב המפרשים בדעת רש"י שפירשו ששטר של הקדש היינו שמתחייב לשלם מעות להקדש, אין להקשות קושיא זו.

אבל קשה: בענין מעשר שני למי הוא יכתוב וימסור את ההתחייבות? הרי אין גזבר למעשר שני! [למאן דאמר שמעשר שני הוא ממון בעלים, בודאי לא שייך לכתוב כאן שטר התחייבות, ואפילו למאן דאמר שהוא ממון גבוה, אין זה ממון גבוה כשאר הקדשות!]

וכתב הג"ר שמעון שקוף [סי' ה] כי מה שאמרו בגמרא "מעשר שני", אינו בדוקא, אלא פירכת הגמרא היא מהקדש בלבד.

[ואמנם רש"י כתב "שטר שאין פודין בו הקדשות" ולא העתיק "מעשר שני". ויותר מזה ברשב"א נראה קצת שלא גרס בגמרא מעשר שני. ועיין בהערה 92].

ועיין שיעורי רבי שמואל אות סד ובמנחת יהודה. שכתבו, שאף על פי שאין אפשרות לפדות מעשר שני בשטר, בכל זאת יש כח לפרוך מזה פירכה ועיין להלן הערה 109.

91. אין זה ציטוט מדויק של הפסוק, אלא צירוף מכמה פסוקים. עיין תוספות שבת קכא א ד"ה ונתן.

לענין גירושין בכסף, כי **יאמרו** האנשים: **כסף מכניס** את האשה לרשות הבעל, **וכסף** עצמו גם **מוציא!**

ודבר זה לא יתכן, שאותו קנין [כסף] יעשה דבר והיפוכו.

ומשל לדבר: וכי יתכן **שסניגור**, כסף הקידושין, **יעשה קטיגור**, כסף של גירושין?!

ותמחה הגמרא על תירוצו של אביי: אם אכן נכונים דבריך, שלא יתכן שקנין אחד יעשה דבר והיפוכו, **אי הכי**, אם כן, מדוע התנא הקיש הויה לציאה ללמוד מכאן שהאשה נקנית בשטר?

והרי **בשטר נמי יאמרו**: **שטר מוציא ושטר** עצמו גם **מכניס**. וכי יתכן **שקטיגור** [שטר הגירושין] **יעשה סניגור** [שטר של קידושין]?!
ומיישבת הגמרא את תירוצו של אביי:

בענין שטר אין לתמוה "וכי קטיגור יעשה סניגור". כי **מילי דהאי שטרא** של גט **לחוד**, **ומילי דהאי שטרא** של קידושין **לחוד**.

שהרי בשטר הגט כתוב בו שהוא מגרשה, ואילו שטר הקידושין כתוב בו שהוא מקדשה.

אלא מעתה מקשה הגמרא לצד ההפוך —

כי אם נתרץ שכאשר דברי השטר האחד שונים

ומכאן, שאין הקדש יוצא לחולין אלא על ידי כסף בלבד.⁽⁹²⁾

וכיון שנדחה הקל וחומר, לומד התנא ששטר קונה באשה מהפסוק:

אלא, **אמר קרא** [דברים כד] בגירושי אשה, "והיה אם [האשה] לא תמצא חן בעיניו [של בעלה], וכתב לה ספר [שטר] כריתות. **ויצאה** מביתו, והלכה **והיתה** [והתקדשה] לאיש אחר".

וכיון ש"ויצאה" "והיתה" נכתבו סמוכים זה לזה, מלמד הכתוב שמקשים הויה [קידושין] **ליציאה** [גירושין] —

מה יציאה היא בשטר [בגט] — **אף הויה** [קידושין] **נמי נעשית בשטר**.

ומכאן שהאשה מתקדשת בשטר.

אך מקשה הגמרא על דברי התנא, כי אם אכן מקשים את ההויה והיציאה זה לזה, תיקשי:

ואקיש נמי יציאה להויה לדבר נוסף, ונאמר: **מה הויה** [קידושין] נעשית **בכסף**, **אף יציאה** של האשה תיעשה **בכסף!**⁽⁹³⁾

ומדוע שנינו במשנה שהאשה קונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל בלבד, ולא בכסף!

אמר תירץ אביי: לא יתכן להקיש יציאה להויה אף

כסף גירושין מכסף קידושין?

ומכאן הוכיח בקובץ שיעורים [אות כג] שאף כסף קידושין הניתן לאשה, אינו ניתן בתמורה על כך שהבעל קונה אותה, אלא הוא מעשה קנין בלבד. וזה שלא כדברי בעל אבני מילואים כט ב.

[ביתר הרחבה: דעת הסמ"ע חו"מ קל א ששדה שנקנית בפרוטה היינו דוקא אם נותן את הפרוטה בתורת תחלת פרעון דמי הקרקע, או שכל שווי הקרקע אינו אלא פרוטה, אבל אם הפרוטה אינה חלק מן הפרעון, אלא מעשה קנין בלבד, אין זה כלום.

הט"ז שם הקשה על הסמ"ע: הרי אשה מתקדשת בשוה פרוטה, ובודאי שאין זה שווי המקח של האשה, ולא תחילת הפרעון! ומכאן למד הט"ז שקנין כסף הוא מעשה קנין, אף כשלא בא בתורת פרעון.

והאבני מילואים [כט ב] כתב, שקידושי האשה יש להם תמורה וערך. וכאשר הקידושין היו בפרוטה. אם כן כל דמי השווי הם פרוטה בלבד, ואילו כאשר הקידושין היו במנה, אזי מנה הוא שווי האשה. ע"ש עוד.

וקובץ שיעורים מוכיח שלא כדברי האבני מילואים

92. הגמרא מביאה מקור רק להקדש [שאינו נפדה בשטר], אבל לא למעשר שני. [ועיין בכס"מ הלכות מעשר שני ד יח שלמד את דין פדיון מעשר שני מדין פדיון הקדש לענין דבר אחר].

ומקור הדין שמעשר שני אינו יוצא בשטר, כנראה הוא כמו שכתב הרמב"ם [מעשר שני ד ט על פי בבא מציעא נד]: "אין פודין פירות מעשר אלא בכסף שנאמר "וצרת הכסף". [וודאי שכך יש לפרש לדעת רש"י הנ"ל הערה 89. אבל יש לעיין לדעת הרשב"א].

אך קשה מדוע הגמרא לא הביאה זאת?

ולכאורה מכאן יש סיוע לדברי הגר"ש שקופ הנ"ל הערה 90, [ושלא כדברי הגר"ר שמואל, ומנחת יהודה].

93. היינו שהאיש יתן כסף לאשה ויאמר לה "הרי את מגורשת". כך מוכח מתוספות [ד"ה סניגור] וכך משמע מרש"י [ד"ה האי כספא].

וקשה: הרי בקידושין הבעל נותן לאשה כסף עבור זה שהיא מקנה לו את עצמה, והכסף הוא תמורת הקניה, אבל בגירושין הבעל הוא המקנה לאשה את עצמה, ואם הוא יתן לה כסף נמצא שאין זה תמורת שום דבר! ואם כן, איך אפשר ללמוד